

הרב והסופר
The Rabbi and the Scribe
Between Rav Kook and S.Y. Agnon

רצ"ל Rav Avraham Yitzhak HaKohen Kook
1865-1935

S.Y. Agnon
1888-1970

S.Y. Agnon, *MeAtzmi el Atzmi*, p. 200: Rabbeinu HaGadol, Rabbi Avraham Yitzhak HaKohen Kook זצ"ל... How close he drew me in! In his humility he was kind enough to read my story "VaHayah HeAkov LeMishbor," which was then still in manuscript. When he returned it to me he said in these exact words: This is a true Hebrew/Jewish story, flowing through the divine channels without any barrier. [זהו סיפור עברי באמת נובע מן הצינורות בלא שום מחיצה]

הראייה קוק זצ"ל, מאמר הדור (בתוך: עקבי הצאן), עמ' קט-קי

המחלה הנוראה של הדור אין מקומה העיקרי לא בלב, לא ברגש, לא בתאוה והפקרות, לא בידים פועלות און ולא ברגלים אצות לרעה, אע"פ שכל אלה חולים ונכאבים הנם. אבל יסודה של המחלה הוא המחשבה. בראש פסגת המחשבה, החובקת את הכל, מסתרת מחלה עזה שהיא עמוקה מכל שפה מורגלת, ובשבילה לא יבין איש שפת רעהו, וכל המקרים הצדדיים שמים הם נוספות להגדיל את ההתרחבות של החלי האנושי, ועיינו רואות וכלות. גם מבלי חקור הרבה הננו רואים, שהסבה לכל מכאובי הדור היא רק המחשבה. ההמוני הרב אמנם הוא נמשך אל הזרם ע"י התגעשות של מהומה, ע"י הסמיכה על איזה אבטוריטים שלו וע"י קלות הדעת. אבל הסבה הפנימית שמסבבת כל אלה היא התנועה המחשבתית הכוללת, שמצאה מקום במוחם של הכחות הפועלים, ע"י מה שבאה לבקש חשבון על כל האוצר של הרגש שהיה להם מאז בלבבם, ע"י ההרגל, החינוך והמורשה ברב או במעט, ולא מצאה ידם להעמידו על ברורו מכל צדדיו. הם דומים שמצאו רק צדדים כהים, של רגש בלא דעת, של פחדנות ומורד בלא אומץ לב וגבורת החיים, ויחס לבבם בקרבם. ומתוך שלא מצאו דרך סלולה איך להאיר באור הדעת על הרגש המשומר מימים היותר עתיקים, וגם היותר טובים לאומתנו, לרומם את כל נקודותיו הפרטיות עד נקודת הגובה של השכל המתנשא, החופש וחוקר נתיבות עולם, החפץ לסול לו את ארחו במדע החיים העומדת למעלה אפילו מן הרוממות המטפיסית, על-כן פנה לו אל הזלזול והשלילה, מכאב לב ומנפש מרה, ומאפס תוכן לחיים נספחו רבים ללוחמים במפלגות כאלה שלא יכירם שם מקומם כלל, ומסררים את חילם לזרים. נרחם על אלה האמללים בנינו ואחינו הטובעים בים זועף של צרות רוחניות, שהן קשות יותר מכל חלי ומדוה. נושיט להם דברים טובים, דברים נחומים, מלאים שכל מפיקים שקט ואומץ, ע"י אותו הכח עצמו שטלטל אותי לתוך מצבו הנרעש וההרוס. כי מה הוא הכח הפועל את כל השינויים הנמרצים בקרבנו, שבגללם אנחנו כל-כך סובלים אם לא הספרות? וכיון שהספרות פועלת עליו כל-כך הרבה, מובן שרק בכח המחשבי שבקרבנה היא פועלת. אע"פ שנקבץ בתוכה גם להג הרבה ודברים מחממים, ומלהיבים לבד, אבל מכל-מקום אם לא היה לה בסיס מחשבי אי אפשר שתתקיים ותקנה כל-כך לבבות, להרס ולבלע באופן סיסתמתי.

כשהדור הוא שפל, כשמוסרו העצמי הוא נשחת, כשמושגי הצדק והיושר הטבעי אינם מפותחים בו כראוי, אין המחשבה פועלת עליו לא לטובה ולא לרעה, או פועלת פעולה חלושה. אבל כיון שהוא מתעלה, כיון שהוא מרגיש בקרבו אצילות ועדינות, נטיה חזקה להשכיל ולהטיב והכרה פנימית בהרבה נתיבות ודרכים של ארחות החיים, אע"פ שאינם גמורים ומשוכללים, מכל-מקום הרי הוא כבר צמא למחשבה והגיון, ועם זה גם לרגש יושר שמן ורטוב, רענן וחי. אמנם במסיבות הקדומות, מצד התכונה, שהלמוד התורני, המוסרי והמעשי, היה מורגל להיות לבוש בה בימים שעברו, - באותם הימים בכללו עוד לא היה כללות הדור מוכשר לדמות שהוא ראוי לשאיפות גדולות, וכל תחלואי המוסריים היו יכולים להתכנס רק באיזו שפלות של תאוות מאיזה סוג שהיא.

S.Y. Agnon, *A Guest for the Night*, chap. 31

"What do you say?" said the rabbi. "Did I not out-argue them thoroughly?" "What shall I say?" said I. "I am from the Land of Israel, and the scholars in the Land of Israel study the Torah for its own sake, and it makes no difference who out-argues whom, for their only purpose is that things should be made plain and the law should be clearly established." The rabbi grasped his beard angrily and said, "And your people are all righteous, I suppose. And those quarrels and feuds, the slandering and the tale-bearing we hear about from there, all these are only meant to clarify the law of the Torah? Even the Zionists are ashamed of you."

"It is a punishment from heaven," said I, "because they opposed the kingdom of the House of David. But although there are numerous men of strife in Jerusalem, there are more men of peace, who deny themselves and forego the honor due them, who study the Torah in poverty and rejoice at sufferings, and because of their love of the Torah do not feel all the troubles that befall them. Their actions are as goodly as their learning, and all their deeds are sincere. And their prayers are as goodly as their actions. I will

show you a congregation of pious men in Jerusalem who spend all their days in prayer, seeking nothing for their own affairs, but only that His Blessed Name be magnified in the worlds He has created. Some men are privileged to pray such a prayer once in seventy years and some once a year, but they pray in this way three times a day.” “And what do your young men do?” said the rabbi. “As for the young men of Israel,” I said, “may I myself serve as expiation for their sins. They do not study like the scholars or pray like the pious men, but they plow and sow and plant, and give their lives for this Land that the Lord swore to give to our forefathers. That is why they have been privileged to have the Holy One, blessed be He, appoint them as guardians over His Land. Because they give their lives for the Land, He has entrusted the Land to them.”

The rabbi's eyes filled with tears, but he paid no heed to his tears and said, “And what about the Sabbath?” A verse came to my mind: “And see the good of Jerusalem all the days of thy life,” I quoted. “‘See’ in the imperative. It is a man's duty to see what is good in Jerusalem, and not the evil, heaven forbid. On the Sabbath,” I said to him, “Jews set their work aside and dress in goodly garments. He that can study, studies, and he that can read, reads, and he that can do neither strolls with his wife and children, speaking the Holy Tongue, and fulfilling in his own person the saying: ‘Everyone that walks four cubits in the Land of Israel and speaks the Holy Tongue is assured of life in the world to come.’”

S.Y. Agnon, *A Guest for the Night*, chap. 80

After a few days I set aside all my affairs and went up to Ramat Rahel to visit Reb Shlomo Bach. I found him standing in the vegetable garden, busy hoeing. The back of his neck was sunburnt and his movements were measured, like those whose business is with the soil. I greeted him and he returned my greeting. When he recognized me, he put down his tools and sat down with me....

“How did you come to work in the garden?” I asked him. “When I came to Ramat Rahel,” he replied, “and saw that they were all engaged in settling the Land, I said to myself: Everyone is engaged in settling the Land and I am doing nothing. So I asked them to make me a teacher for the children and a cantor in our little congregation. But the old men have no need for a permanent cantor, because each of them knows how to lead the service, and the children have their own teachers and do not need this old man. When I saw that I was superfluous, I felt as if the world had darkened, so I lightened the gloom with the Torah and immersed myself in the Mishna. When I reached the tractates that deal with the religious duties that are linked to the soil of the Land of Israel, I saw that my learning was rootless. I had studied these matters abroad and found no difficulty in them, but in the Land of Israel a man's mind is renewed and he is not content with his earlier interpretations. Once I said to myself: Let me go and see what is this tree of which the sages spoke, and what is this field that is mentioned in the Mishna. When I went out, I heard the young men talking to each other, and through their words the entire subject became clear. It was not that they were referring to the Mishna, but they spoke as usual about trees and plants. I said to myself, ‘Wisdom cries outdoors.’ After that, whenever I found a difficulty in the words of the Mishna I would go to one of our comrades. If he did not know, then the gardener knew. If he did not know how to explain in our way, he explained in his own way and showed me every single thing in tangible fashion. I found out from my own experience, ‘Better is the sight of the eyes than the wandering of the desire.’ I need not say much more; the sages were right when they said, ‘There is no Torah like the Torah of the Land of Israel.’ Here I am, some seventy years old, and I was not privileged to understand the truth of the Torah until I came to the Land.”

And Reb Shlomo continued, “Learning leads to doing. As a result of my meetings with the gardener, I was not sitting idle. When he watered the plants, I filled the vessels with water. When he dug out the thorns, I cleared them from the path. This way, I learned how to water a garden and take out the weeds and make hollows around the vines, how to plow and sow and plant. When our comrades saw this, they gave me a patch to grow vegetables, and if the Almighty grants me the privilege, I shall eat the fruits of my patch.”

My other talks this week at Limmud:

- Mon 13:30 @ Purple 6: **S.Y. Agnon and the miracle of faith**

More than any other author, Nobel laureate S.Y. Agnon explored the great transformations in Jewish life and culture as Judaism confronted modernity. What does his writing – and his first epic novel 'The Bridal Canopy' in particular – say about the condition of belief in the contemporary world, and the prospects for old fashioned 'simple faith'?

- Tue 09:20 @ Blue 1: **Literature and spirituality - R Aharon Lichtenstein's legacy**

Rav Aharon Lichtenstein zt"l (died summer 2015) was the most articulate spokesman and role model for the value of the humanities, and literature in particular, in achieving goals advantageous to the religious and spiritual personality. An appreciation and survey of his teachings on the importance of engaging with the 'best that has been thought and said'.

- Wed 16:20 @ Magenta 3: **S.Y. Agnon at the movies**

50 years after becoming the only Hebrew writer to win the Nobel Prize how does Agnon continue to influence Israeli culture and Jewish life? What does it say about his enduring legacy? Selected readings with clips from recent films that draw on his story-telling (Footnote, Ushpizin, etc).

To read more about Agnon or Rav Kook, see my essays at:

WebYeshiva.org/RabbiSaks

Archives of dozens of courses on Agnon's writing: WebYeshiva.org/AgnonArchives

Toby Press S.Y. Agnon Library: www.korenpub.com/agnon

Visit **WebYeshiva.org** for free, interactive, online Torah classes

הטבעת או מעשה שאין לו סוף

הקדמה לסיפור

(רבים סיפרו ורבים מספרים את הדבר באופנים שונים, סופר סופר ככתבו ועם ועם כלשונו, כגון מעשה במצנפת וכיוצא. ואני מספר את הדברים כהווייתם כמות שאירעו. ומביני דבר יבינו שהאמת עמי כמות שהעליתי אני. ויש בזה סוד עמוק על דרך הציור בסבת ההעלם וגילוי ההעלם, שמטבע הטבעת שמחבקת וחופפת, בסוד מקיף וחובק. ואף על פי שכל הסיפור כולו הוא מעין המאורע אפשר לדרשו על ארץ ישראל שנתקדשה לישראל ככלה. ובוודאי יש כאן ענין לכוס, בחינת כוס ישועות כוס השפע, בבחינת מטי ולא מטי, לפי חסדי העתים וכשרון הרצון וצורך גבוה. ויש בזה עוד משל ודמיון למי שאין כל לשון של משל ודמיון נופל עליו, שאפילו מתוך הסתרת פנים כביכול משמח ציון בבניה).

סיפור המעשה

מעשה בבחור אחד שהלך לקדש אשה. בדרך נכנס אצל זהבי ולקח לו טבעת. והוא לא היה יודע שטבעת זו של רואה ואינו נראה, שכל המשימה על אצבעו מתעלם מעיני הבריות.

נכנס הבחור לתוך חופתו ובא ועמד עם הכלה. נטל הרב את הכוס ובירך מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין. נטל השמש את הכוס מיד הרב ונתנה לחתן. שנה החתן מן הכוס ונתן לכלה. ונטל את טבעתו ונתנה באצבעה של הכלה וקידש אותה ואמר הרי את מקודשת לי בטבעת זו. נתעלמה הכלה מעיניהם של הבריות ולא נראה אלא מקומה בלבד. עמד החתן מרעיד ומשתומם. צעק צעקה גדולה ומרה, כלה כלה היכן את, כלה כלה להיכן נעלמת? ענתה הכלה ואמרה, הרי אני כאן, הרי אני כאן. היה הוא צועק, כלה כלה היכן את? והיא עונה ואומרת, הרי אני לפניך. ולא היה קולה של הכלה נשמע מקול השושבינים שהיו מתרעשים ומתגעשים וצועקים אי כלה אי כלה. שמעה הכלה שמתרעשים ולא היתה יודעת על שום מה מתרעשים. היתה סבורה שמא חס ושלום באה צרה בתוך חופתה. התחילה מטפחת בידיה על ראשה ונשמטה טבעתה מאצבעה. כיון שנשמטה הטבעת מאצבעה מיד נגלתה הכלה. שמחו שמחה גדולה ושאלוה, היכן היית כל אותה השעה? ענתה הכלה ואמרה, חייכם שלא זזתי מכאן משעה שנכנסתי לחופה ועד עכשיו ואיני יודעת מה אתם סחים. היו הם תמיהים על הכלה והכלה היתה תמיהה עליהם.

פשט הרב את הכתובה וקרא כל אותן ההבטחות הטובות שמובטחות לאשה בבית בעלה. וחזר ונטל את הכוס ובירך שהכל ברא לכבודו ובירך יוצר האדם ובירך אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו. ראה החתן את הטבעת מושלכת לרגליו. שחה ונטלה. עם שהטבעת בידו נתן אותה על אצבעו. כיון שנתנה על אצבעו נתעלם. נפלה חרדה גדולה על בני החופה. התחילו צועקים, היכן החתן היכן החתן? ענה החתן ואמר, הרי אני כאן, הרי אני כאן, אי אתם רואים, הרי אני עומד לפניכם. פנו אילך לכאן ופנו אילך לכאן ולא ראו את החתן, בגלל הטבעת שהיתה נתונה באצבעו, שאותה הטבעת של רואה ואינו נראה, שכל המשימה על אצבעו מתעלם מעיניהם של הבריות, וכל זמן שהטבעת נתונה באצבעו אי אפשר לראותו.

התחילה הכלה בוכה על דוד לבה שנתעלם ממנה והיתה מיצרה ואומרת, אנה הלך דודי אנה פנה? שמע החתן קולה וראה את צערה. חיבק ידיו מחמת הצער. פגעה אצבע באצבע והחליקה הטבעת ונשמטה ונפלה. כיון שנשמטה הטבעת מאצבעו מיד נגלה. וכיון שנגלה חזר ונראה. שאלו אותו היאך נעלמת ממנו והיכן היית? ענה החתן ואמר, חייכם שלא זזתי מכאן כל זיזה שהיא. היו הכל משתוממים ואין מביין.

הרגישה הכלה פתאום באצבעה שאין עליה הטבעת. היתה הכלה בושה שאבדה לה טבעתה שנתקדשה בה. הפכה פניה לקרקע. הבהיקה לה הטבעת מן הקרקע. ראתה את הטבעת מתגלגלת לרגליה, נטלתה והחזירתה לאצבעה. מיד נתעלמה ההינומה שבראשה ונתעלם בגד חופתה ואף היא נתעלמה ולא נשתייר אלא מקומה בלבד. נפלה חרדה גדולה על בני החופה וצעקו, היכן היא הכלה, היכן היא הכלה? שוב כיסתה פניה, שוב נתעלמה.

ראתה הכלה כל פנים של אימות וראתה את החתן עומד ומרעיד. נתרעש לבה מחמת חיבתו ונתרגשו ידיה מחמת הצער. חיבקה ידיה ושברתן, חיבקה ידיה ושברתן. נדחקה הטבעת ממקומה ונשמטה מן האצבע ונפלה. כיון שנשמטה הטבעת מאצבעה נגלתה הכלה, כלה כמות שהיא, כלה נאה וחסודה. חזרה ועמדה בתוך חופתה, יפה כחמה ברה כלבנה. שש עליה החתן כמשוש חתן על כלה ביום חתונתו וביום שמחת לבו.

כשנשמטה הטבעת ונפלה מאצבעה של הכלה נתגלגלה ובאה הטבעת לתוך חיפת בגדו של הרב. הביט הרב על הטבעת והיה תמיה, מה זו מבקשת אצלו. עם שהוא מביט בה משמש בה, ועם שהוא ממשמש בה עלתה וישבה לה באצבעו. וכיון שישבה הטבעת באצבעו ונתעלם הוא ונתעלם כוסו שבידו ולא נראה אלא קולו בלבד, שמללב ואומר משמח ציון בבניה. היו שומעים את הקול ולא ראו את המברך. התחילו הכל מצווחין, רבינו רבינו היכן אתה? והוא נכסה והוא נעלם והוא מברך והוא אומר, משמח ציון בבניה. ובת קול עולה מן האדמה ועונה אחריו, משמח ציון בבניה.